

Skipulag

Hvernig skal skipuleggja íþróttafélög á umhverfisvænan hátt

Tilskipanir og stefnumál

ESB sér um að móta stefnu og efla samvinnu og frumkvæði íþróttum til stuðnings um alla Evrópu.

Áður en Lissabon-sáttmálinn var samþykktur árið 2009 hafði Evrópusambandið enga opinbera íþróttastefnu. Fram að því höfðu aðrar stefnur ESB áhrif á íþróttir. Evrópudómstóllinn, Bosman-dómurinn (1995), sem nær frá Walrave (1974), og Meca-Medina (2006) dómurinn hafa mótað áhrif ESB á íþróttir. Evrópudómstóllinn úrskurðaði að íþróttir, hvenær sem þær eru atvinnustarfsemi, þurfi að vera í samræmi við lög ESB.

Hvítbók um íþróttir lagði grunninn að þróun íþróttastefnu ESB, í kjölfar gildistöku Lissabon-sáttmálans 2009 og innleiðingu þriggja starfsáætlana ESB um íþróttir (2011-2014, 2014-2017) og 2017-2020).

Í ályktun ráðsins og fulltrúa ríkisstjórna þeirra aðildarríkja sem funda innan ráðsins um vinnuáætlun Evrópusambandsins um íþróttir (1. janúar 2021-30. júní 2024) 2020/C 419/01⁴ er eitt leiðarmarkmiðað að “auka þátttöku í íþróttum og heilsueflandi hreyfingu til að stuðla að virkum og umhverfisvænum lífsstíl, félagslegri samheldni og virkri borgaravítund”.

Meðal forgangsráða má einnig nefna að „félagshagfræðilegar og umhverfislegar hliðar íþróttanna“ fela í sér

“Grænar íþróttir” með eftirfarandi markmið:

- Fræðslu um sjálfbærar íþróttir
- Umhverfisvæn íþróttaiðkun, aðstaða og viðburðir
- Þróun íþróttanna í ljósi hnattrænnar hlýnunar

18

Árið 2001 samþykkti ESB reglugerð sem gerir bæði opinberum og einkaaðilum kleift að innleiða umhverfisstjórnunar- og endurskoðunarkerfið ([EMAS](#)).

Árið 2000 samþykkti ESB reglugerð um endurskoðað kerfi um veitingu umhverfismerkis bandalagsins ([Eco-Label Award Scheme](#)). Framkvæmdastjórnin hefur einnig samþykkt óskuldbindandi handbók um opinber innkaup í umhverfismálum (“[Buying green!](#)”). Þetta skjal á sérstaklega við sveitarfélög sem ætla að gera samninga um byggingu eða endurbætur á íþróttamannvirkjum.

Þar sem áætlanir eða framkvæmdir eru nauðsynlegar, t.a.m. þéttbýlisskipulag t.d. uppbygging innviða fyrir skipulagningu íþróttaviðburða, þar til bær yfirvöld og hlutaðeigandi aðilar þurfa að innleiða tilskipun um [mat á umhverfisáhrifum](#) og [tilskipun um stefnumótandi umhverfismat](#)⁵.

Bæði í samningi ESB sem nefnist Græni samningurinn (e. Green Deal) og kafla innan þess samnings, *Just Transition Mechanism*, er áhersla lögð á þá þörf sem er fyrir sjálfbærum starfsháttum innan mismunandi geira, þar á meðal íþróttageiranum. Íþróttageirinn getur einnig notið góðs af öðrum áætlunum innan ESB, s.s. Erasmus+ og RRF (Recovery and Resilience Facility).

⁴ Resolution Of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the European Union Work Plan for Sport [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42020Y1204\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42020Y1204(01)) Last visited: 07.06.2023.

⁵ Commission of European Communities; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007SC0935&from=FR> Last visited: 07.06.2023.

ESB ýtir undir bættu almenna velferð, vinna bug á samfélagsmálum (t.d. kynþáttafordómum, félagslegri útskúfun, kynjamisrétti o.s.frv.) og efnahagslegan ávinning með íþróttum. Íþróttastefna gegnir mikilvægu hlutverki í ytri samskiptum ESB innan þriggja þátta:

- Félagslegt hlutverk íþróttar
- Efnahagslegt sjónarmið íþróttar
- Stjórn mála- og lagaumgjörð íþróttageirans.

Þessi markmið voru samþykkt í fyrstu yfirgripsmiklu átaksverkefnum um íþróttir: Hvítbók um íþróttir og aðgerðaráætlun Pierre de Coubertin, sett á fótt árið 2007.

Fyrir frekari upplýsingar um tilskipanir og stefnur á vettvangi ESB með sérstaka áherslu á Ítalíu, Slóveníu, Kýpur, Grikklandi, Íslandi og Belgíu, sjá [Þjálfunarpakka íþróttar og umhverfis – 3. eining](#).

Examples of international sport initiatives and stakeholders

- Menningarmálastofnun Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) - [International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport](#)
- Sameinuðu þjóðirnar - [Sports for Climate Action Framework](#)
- [Olympic Charter](#)
- [Youth Ideas Labs 2022](#)
- [SHARE - Green transition and sport at all levels](#)
- [European Olympic Committees](#) – EOC the umbrella body for Europe's 50 NOCs committed to spreading Olympic values and inspiring sporty lifestyles.
- [ENGSO](#) (European Non-Governmental Sports Organisation)
- [International Sport Organization](#)
- [Olympic Movement's Agenda 2020](#)
- [Green Sports Alliance](#)
- [Sport and Sustainability International](#)
- [World Sailing Sustainability Agenda 2030](#)
- [FIFA's Sustainability Strategy](#)

Hagsmunaaðilar

Í nútímaheimi er ekki lengur hægt að mæta þeim umhverfisáskorunum sem við stöndum frammi fyrir einsömul. Til þess að ná Sjálfbærnimarkmiðum Sameinuðu þjóðanna (Heimsmarkmiðunum) þarf samþætta aðgerð þar sem íþróttafélög vinna með fyrirtækjum, stofnunum, félagasamtökum og samfélaginu öllu að þeim markmiðum um að virða og vernda umhverfið verði náð.

Samtök

Þátttaka hagsmunaaðila (e. stakeholder engagement) er ferli sem stofnanir notar til að ná sameiginlegri niðurstöðu. Þátttaka hagsmunaaðila gerir stofnunum einnig kleift að bera kennsl á og skilja betur áhyggjur sínar og væntingar um sjálfbærni og bregðast við aðgerðum þeirra og ákvörðunum.

Ferlið skiptist í 4 áfanga:

1. Fyrsti áfanginn snýr að skilgreiningu, auðkenningu og kortlagningu mikilvægra hagsmunaaðila sem eru jafnframt hluti af hinum samtökum á svæðinu. Þessir aðilar sjá um að veita vísbendingar og niðurstöður sem þeir deila með íþróttastjórninni, foreldrahópum og öðrum tengdum samtökum.
2. Annar áfanginn samanstendur af áætlanagerð, þ.e. að móta réttar aðferðir og velja réttu verkfærin, með hliðsjón af öllum innri og ytri auðlindum. Á þessu stigi er gagnlegt að sjá fyrir hugsanlega áhættu sem tengist þátttöku hagsmunaaðila í rekstrarfasanum með það í huga að ferlið stendur aldrei í stað heldur er það hreyfanlegt.
3. Þriðji áfanginn felur í sér gerð ítarlegrar áætlunar um rekstrarstjórnun á aðkomu hagsmunaaðila. Gert er ráð fyrir þremur stigum þátttöku fyrir þennan áfanga: vöktun; upplýsing; samvinna með hliðsjón af því hversu mikil þátttaka hagsmunaaðila er (frá óvirkum til virks aðila).
 - A. Vöktun félagslegra þarfa og krafa samtakanna og íþróttahéimans starfrænt
 - B. Ráðgjast við og upplýsa viðeigandi hagsmunaaðila með skýrslum og viðburðum sem auglýstir eru í gegnum samfélagsmiðla.
 - C. Vinna saman að framkvæmd sameiginlegra verkefna um íþróttamál í samhljómi við umhverfið.
4. Fjórði og síðasti áfanginn samanstendur af því að ígrunda framtakið og meta það sem hefur verið lært. Þá sé hægt að vinna að því að betrumbæta framtakið til notkunar þegar hagsmunaaðilar taka síðan þátt í eftirfylgjandi skrefum.

Nærsamfélag

Samfélag er hópur fólks sem deilir ákveðnum einkennum eða hagsmunum. Það ákvarðast því ekki eingöngu af landsvæði, landi eða borgum. Dæmi um nærsamfélög eru:

- Skólinn og fjölskyldur innan hans;
- Háskólasvæði;
- Íþróttafélög og fjölskyldur innan þeirra;
- Hópur sjálfboðaliða;
- Trúarsöfnuður;

Samfélag má því skilgreina með sameiginlegum hagsmunum, áhugamálum, landsvæði, aldri, atvinnu, skyldleika eða öðrum algengum tengslum, og í þessu tilfalli sameiginlegt markmið umhverfis og íþróttar.

Staðaryfirvöld flokkast einnig undir samfélag, þ.e. borgarar (eða ákveðin samtök) sem hafa hlutverk í ákvarðanatöku og hafa víðtækari áhrif.

Af þessum sökum getur styrking á hlutverki hvers hluta nærsamfélagsins verið grundvallaratriði til að stuðla að betra kerfi umhverfisáhrifa af eigin frumkvæði fyrir íþróttasamtök.

Svo hægt sé að gegna þessu hlutverki til hlítar er nauðsynlegt að hver og einn aðili nærsamfélagsins þrói tengslanet og virki nærsamfélagið:

1. Virking samfélagsins.

Að fá samfélagið með í ferlið er margslungið ferli sem oft er bendlað við hugtök eins og útkall eða liðssöfnun (e. mobilisation), eflingu (e. empowerment) eða þáttöku samfélagsins (e. community participation).

2. Sköpun nýrra kerfa (eða efling þeirra sem þegar eru til staðar).

Tengslamyndun krefst þátttöku á öllum stigum, sérstaklega í skilgreiningu markmiða og skipulagningu inngrípa. Tengslamyndun er ávallt tvíhliða: samvinna (e. co-participation) (s.s. við skipulagningu viðburða) sameiginleg áætlunargerð (e. co-planning) nýs framtaks eða nýrra áætlana.

Sameiginleg áætlunargerð er ekki auðveld þar sem hún krefst reynslu en er ein þeirra áskorana sem tengir alla þá sem taka þátt í verkefninu saman.

Sjónarmiðið er því að stuðla að samvinnu stofnana, staðaryfirvalda, umhverfisstofnana, fjölskyldna, skóla, borgara, borgarlegum og trúarlegum stofnunum sem:

- skapa bandalög
- vinna saman
- taka þátt
- skipuleggja saman
- deila hugmyndum

með íþróttafélögum og vinna að grænu framtaki eða viðburðum, sér í lagi að mynda stefnu sem hefur jákvæð áhrif á umhverfið og sjálfbærni.

Ábendingar fyrir íþróttastofnanir:

1. Fylgjast með síðum á samfélagsmiðlum sem eru virkar í umhverfismálum,
2. Fara á viðburði skipulagt af þeim,
3. Bjóða viðeigandi borgurum eða samtökum á viðburði,
4. Hefja samstarf: leggja grunn að samstarfsverkefnum,
5. Sýna þrautseigju.

Stuðningsaðilar

Með hliðsjón af því sem nefnt hefur verið hér að ofan geta þau félög og samtök sem eru viðkvæm fyrir ýmsum vandamálum, tengdum virðingu og umhverfisvernd, gert bandalag og lagt til samstarfsverkefni til að sækja um styrk til sveitarfélaga og sjálfseignarstofnana sem styðja frumkvæði í þágu íþróttu og umhverfi.

Í Evrópu er mikill fjöldi fjármálaáætluna sem veita fjármuni til starfsemi í þágu umhverfisins og vistfræðilegra umskipta, en þeim áætlunum getur verið gagnlegt að fylgja til að gera breytingar á eigin íþróttasamtökum með vistvæn viðfangsefni að leiðarljósi.

Jafnframt getur leitin að fjármunum getur leitt af sér samstarf við styrktaraðila, einkum einkaaðila (venjulega fyrirtæki) sem styðja efnahagslega viðburði, hugmyndir og rannsóknarstofur um umhverfis- og íþróttamál.

Ein slík hugmynd gæti verið að efla tengsl við áberandi lands-, svæðis- eða staðbundin samtök (eins og UICN, Greenpeace, WWF o.s.frv) til að fá stuðning, deila hugmyndum um sameiginlegt framtak eða viðburði sem skipulagðir eru af eigin íþróttasamtökum, til að hefja breyta og skapa ný umhverfisvænni frumkvæði.

Munið: tengslamyndun og samstarf er lykilatriði í styrktum verkefnum!

Hvatning og ávinningur

Að gerast græn (e. going green) er eitthvað sem krefst mismunandi nálgunar eftir íþróttafélögum. Fyrir lítið félag sem oft hafa ekki mörg úrræði þýðir það að fara grænt að endurskoða allt. Það getur verið dýrt og þau rök að kostnaður við að "breyta rétt" eigi ekki við vegna skorts á fjármagni og því er gott að skoða hverjir ávinningar þess að gerast græn ber í skauti sér, umfram það að vernda náttúruna. Kostir þess gerast græn eru margir og m.a. fjárhagslega hagstæðir. Þá eru margir alþjóðlegir og staðbundnir hvatar þess að gerast græn. Í þessum kafla munum við skoða alþjóðlega, innlenda og staðbundna hvata.

Alþjóðlegt

[Loftslagsráðstefna Sameinuðu þjóðanna](#) hófu frumkvæði sem kallast „íþróttir loftslagsaðgerða“ sem miðar að því að styðja og leiðbeina íþróttaaðilum við að ná markmiðum um loftslagsbreytingar á heimsvísu. Þetta gefur íþróttasamtökum tækifæri á því að vera leiðandi í grænni hreyfingu heimsins. Þetta mun sameina íþróttasamtök og samfélög þeirra til að vera fyrirmynd komandi kynslóða. SP biðja stofnanir um að skuldbinda sig, en þjóða engan fjárhagslegan ávinning fyrir að taka upp græna nálgun; það felur hins vegar í sér tækifæri í almannatengslum og getur vakið athygli á íþróttasamtökum. Ef unnið er rétt að þessu þá getur þetta skapað tækifæri til að stækka aðdáendahóp sinn, bæði innlenda og erlenda, sem getur skapað tekjur til langs tíma, auk þess að skapa samofna heild félaga sem deila vistfræðihugsjónum og geta hjálpað til til lengri tíma litið að eiga náið samband við þau félög.

Sú skuldbinding að gerast græn þýðir einnig að félagið gerist fyrirmynd fyrir aðra, bæði fólk og stofnanir. Að gerast græn er ekki þjóðlegt eða staðbundið framtak, það er alþjóðlegt og fólk gerist meðvitaðra um mikilvægi þess að gerast græn með hverjum deginum.

Þjóðlegt

Sú aðstoð sem er í boði í því ferli að gerast græn er mjög mismunandi eftir löndum. Stærstu áhrif þess á landsvísu eru að félagið gerist fyrirmynd fyrir aðra. Vissulega fer það eftir því hversu stór samtökin eru, en breytingin getur gert íþróttasamtökunum hátt undir höfði fyrir almenningi með loftslagsaðgerðum sínum.

Nærsamfélagið

Innan sveitarfélaga geta íþróttafélög tekið þátt í margvíslegri starfsemi til að skapa jákvæð áhrif innan samfélagsins. Með því að viðurkenna að sveitarfélög gegna mikilvægu hlutverki og að hugarfarsbreytingar innan félagsins geta stuðlað að sjálfbæru umhverfi, geta íþróttasamtök komið af stað umbreytingum sem hafa víðtækari áhrif en eingöngu innan félagsins sjálfs.

Íþróttasamtök geta orðið erindrekar jákvæðra breytinga í nærsamfélaginu. Hugarfarsbreyting innan stofnunarinnar getur komið af stað keðjuverkandi áhrifum, umbreytt menningu íþróttafélagsins og haft jákvæð áhrif á allt samfélagið. Með áætlunum án aðgreiningar, útrásarviðleitni og samstarfi, geta íþróttasamtök lagt virkan þátt í að bæta nærsamfélagið og hvatt önnur samtök til að taka slík skref.